

Norme u nauci: izvori i izazovi

Andrea Berber, Vanja Subotić

*Institut za filozofiju, Univerzitet u Beogradu

berberandrea@gmail.com

Norme u nauci tiču se skupa pravila koja uređuju međusobne odnose naučnika, kao i njihov odnos prema radu i korišćenju adekvatne metodologije. Istraživanja u socijalnoj psihologiji pokazuju da sami naučnici, kada anonimno ocenjuju ponašanje svojih kolega, smatraju da češće dolazi do ignorisanja ili kršenja normi nego do poštovanja (Anderson et al., 2007); dok De Vries et al. (2006) primećuju da naučnici norme smatraju nekorisnim i inhibirajućim, i da striktnost normi izaziva ignorisanje u kontekstu savremene nauke orijentisane ka proliferaciji radova i “darvinističkom” takmičenju za (ograničene) izvore finansiranja. Sociolog nauke Robert Merton (1942) je nauku posmatrao kao normativni sistem kojeg odlikuju temeljne norme — univerzalizam, komunitarijanizam, objektivnost i organizovani skepticizam, koje bi trebalo da su jednoglasno prihvaćene od strane naučnika. Upravo ove norme omogućavaju da se rad naučnika ne posmatra kao moralno neutralan, budući da oni ne deluju u izolovanim kulama od slonovače, već indirektno ili direktno utiču na društvo. Nasuprot Mertonu, predložen je i skup kontranormi — solitarizam, partikularizam, pristrasnost i organizovani dogmatizam, a prema kojima bi naučnici takođe mogli da se rukovode u određenim okolnostima (Mitroff 1974). Međutim, konkretan sadržaj, izvori, kao i domen primene normi u nauci, nisu podrobno filozofski razjašnjeni. Naše izlaganje fokusira se na naučni kolektiv kao na izvor normativnih zahteva sublimiranih u pojmu (dobrog) saradnika, koji je u središtu novoformirane etike saradnje (Reuter et al., 2020). Pokazivaćemo da domen primene određenih normi ili kontranormi suštinski zavisi od pitanja koga naučnik vidi kao saradnika, odnosno kao deo sopstvenog kolektiva. Izazov leži upravo u definisanju granica kolektiva, to jest da li se pod njim podrazumeva tim najbližih saradnika, institucija ili šira naučna zajednica.

Ključne reči: etika saradnje, kontranorme, norme, naučni kolektiv.